

Nr 15.

Ankom till Riksdagens kansli den 14 mars 1913 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande personalens i hotell-, restaurang-, kafé- och konditorirörelse arbetstid och arbetsförhållanden m. m.

Närvarande: herrar Widén, Lindhagen, af Ekenstam, Söderbergh, Trana, Stärner, Gezelius, Alexanderson, greve Lagerbjelke, greve Spens, Forsberg, Petersson i Lidingö villastad, Jansson i Edsbäcken, Lindqvist i Stockholm*, Igel* och Johansson i Mellbyn.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom Andra kammaren väckt och till lagutskottet hänvisad motion, nr 89, har herr *Lindhagen m. fl.* hemställt, att Riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa en undersökning rörande personalens i hotell-, restaurang-, kafé- och konditorirörelse arbetstid och arbetsförhållanden samt, därest undersökningen därtill föranleder, framlägga förslag till lagbestämmelser för undanröjande av de missförhållanden, som förefinnas.

Till stöd för denna hemställan hava motionärerna anfört följande:

»Den stora faran för folkhälsan, som det nutida ekonomiska livet medför, har föranlett undersökningar av olika arbetaregruppers levnadsförhållanden och försök att även på lagstiftningens väg komma dem till hjälp.

Härunder inträffar det lätt, att en del mindre arbetsområden undgå uppmärksamhet och få sitta i efterhand.

Hotell-, restaurang-, kafé- och konditoripersonalen är en sådan förbisedd yrkesgrupp.

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 9 saml. 15 häft. (Nr 15.)

Sämst ställt har naturligtvis servitörs-, köks- och diskpersonalen, vilken omfattar både män och kvinnor samt jämväl ett icke ringa antal minderåriga. En särdeles lång arbetstid, nattarbete och vistelse i osunda eller nedrökta lokaler har denna personal att kämpa med. Till och med matrummen äro även i förstklassiga etablissement förlagda så, att dagsljus och frisk luft äro helt och hållet uteslutna. Synnerligen illa är mångenstädes ställt för kökspersonalen, vilken ofta får hårda ut under en oskäligen arbetstid, ibland ända till sexton timmar i sträck, i en outhärdlig värme och i en av ånga och os förpestad luft med ett till på köpet särdeles enerverande arbete, i all synnerhet för dem, som skola stå invid den vanligtvis rödglödgade spisen. Hotellvaktmästarne ha givetvis i ovannämnda avseenden sundare arbetsförhållanden än den övriga personalen, men även för dem lämnar tillståndet åtskilligt övrigt att önska.

Det otillfredsställande avlöningssättet är ett annat mycket överklagat förhållande. Ibland sättes servitörspersonalen dessutom att utan ersättning förrätta extra arbeten, som ej höra till yrket, såsom vakt-hållning och även målning av möbler, tvättning av fönster och dylikt. Mathållningen uppgives för personalen vara genomgående dålig. Själva anställningen är också mycket otrygg, mer än i de flesta andra yrken. Självfallet är det ganska olika ställt på olika håll. Mångenstädes äro förhållandena bättre, någon gång goda, men i allmänhet klagas över yrkets stora vanskligheter.

De närmaste krav, som från denna yrkesgrupps sida framställas, äro bland annat en reglerad arbetstid av högst tio timmar om dygnet, en hel dag ledigt i varje vecka, sundare arbetslokaler, en fast grundlön och ordentlig kost.

Personalen har svårt att åstadkomma sammanslutningar för att vinna någon förbättring. Den långa arbetstiden, de splittrade olikartade arbetsställena och många andra orsaker bidraga härtill. Under sådana förhållanden är det så mycket angelägnare, att något statsingripande sker även till förmån för dessa yrkesarbetare.

Inom detta yrkesområde har därför statsmakten mångenstädes utomlands trätt emellan. Enligt uppgifter, meddelade enskilt från kommerskollegium, gäller exempelvis följande.

I Tyskland äger man en lagstiftning, som innehåller följande bestämmelser:

Den tyska lagstiftningen rörande arbetarskydd inom hotell- och restaurangrörelsen innehålles i en av förbundsrådet den 23 januari 1902 utfärdad förordning samt i barnskyddslagen den 30 mars 1903.

Den förra av dessa författningar, vilken utfärdats med stöd av i yrkeslagen (§ 120 e) givet bemyndigande, gäller endast den så kallade »högre» personalen, det vill säga överkypare, kypare, uppasserskor, kockar och deras lärlingar ävensom den i kallsköten och den med matvarornas och maträtternas beredande sysselsatta personalen. Undantagna från lagens giltighetsområde äro sålunda bland andra kökets hjälppersonal, städerskor, tvätterskor, diskerskor o. s. v. Enligt förordningen föreskrives för den »högre» personalen *över* 16 år följande minsta mått av vilotid:

1. sju oavbrutna ledighetsperioder av åtta timmar vardera under varje vecka;
2. i stället för en dylik ledighet en oavbruten vila av 24 timmar var tredje vecka eller, i orter med mer än 20,000 invånare, varannan vecka;
3. under de veckor, då en ledighet av 24 timmar icke behöver beviljas, skall, utom den i 1 stycket angivna vila, minst en gång i veckan beredas en ytterligare oavbruten ledighet om minst sex timmar, vilka skola infalla mellan kl. 8 f. m. och kl. 10 e. m.

Å bad- och kurorter får den dagliga åttatimmarsvilan efter Ortsmyndigheternas beslut under sammanlagt högst tre månader förkortas till sju timmar, varvid likväl pauser under den dagliga arbetstiden måste beredas å tillsammans minst två timmar. Tiden mellan tvenne viloperioder skall, inberäknat pauser, omfatta högst sexton timmar, eller å bad- och kurorter, under ovan angivna förutsättningar, högst sjutton timmar. Dessa maximalarbetstider kunna emellertid sextio gånger om året förlängas, varvid endast skall iakttagas bibehållandet av de under punkt 1 här ovan omnämnda vilotider.

Den »högre» personalen *under* 16 år tillförsäkras genom samma förbunds-rådsförordning en daglig oavbruten vilotid av nio timmar, varjämte hithörande personer icke få sysselsättas mellan kl. 10 e. m. och 6 f. m.

Enligt barnskyddslagen åtnjuta de i hotell- och restaurangrörelse sysselsatta barnen särskilt skydd, i det att minimiåldern för barnen¹⁾ inom ifrågavarande näringsgren fastställts till tolv år. Användande till dylikt arbete av skolpliktiga flickor är helt och hållet förbjudet, ett förbud, som dessutom gäller tiden mellan kl. 10 e. m. och 6 f. m. för flickor under 16 år (se ovan) samt under samma tid för flickor mellan 16 och 18 år, vilka icke äro medlemmar av arbetsgivarens familj. För alla barn, vilka äro medlemmar av arbetsgivarens familj, gäller förbud mot arbete mellan kl. 8 e. m. och kl. 8 f. m. samt före förmiddagsundervisningen i skolan, varjämte dessa barn äga rätt till en minst två timmar varande middagsrast och arbetet på eftermiddagen icke får börja förrän en timme efter slutad skolundervisning.

Av bestämmelserna i ovanberörda förordning av år 1902 torde slutligen böra ytterligare anföras, att arbetsgivaren enligt dem är ålagd att föra en förteckning över de hos honom anställda personer, å vilka förordningen äger tillämpning, samt att i denna förteckning personalens vilotider skola antecknas. Ifrågavarande förteckningar få granskas av vederbörande myndigheter.

Det synes för närvarande vara ett allmänt önskemål hos de av nu berörda lagar — särskilt 1902 års förordning — omfattade arbetskretsar att få till stånd en reform av författningen, varvid särskilt påpekas behovet av att giva den ett

¹⁾ Barn är enligt denna lag den, som icke fyllt tretton år, eller, ehuru fyllda tretton år, fortfarande är skolpliktig.

större giltighetsområde, nödvändigheten av att göra den till synes synnerligen bristfälliga kontrollen effektiv och önskvärdheten av ett utsträckande av vilotidens längd och frekvens.

Anm. Den genom förbundsrådsförordningen genomförda lagstiftningen hade föregåtts av en utav den arbetsstatistiska kommissionen verkställd undersökning rörande arbetstids- och löneförhållanden bland kypare och uppasserskor. (Se »Erhebung über die Arbeits- und Gehaltsverhältnisse der Kellner und Kellnerinnen. Veranstatlet im Jahre 1893». Två delar, Berlin 1894—95. Drucksachen der Kommission für Arbeiterstatistik. Erhebungen Nr 6 och Nr 9).

Utom i Tyskland finnes lagstiftning speciellt för detta område i Österrike i en lag av den 15 januari 1895, som för övrigt reglerar söndagsarbetet, men därjämte meddelar särskilda bestämmelser angående viss ledighet under veckodagarna för personalen i hotell- och restaurangrörelsen. I Schweiz finnes för personalen i hithörande yrkesgrenar särskild lagstiftning, t. ex. i kantonen Baselstadt (lag den 19 december 1887 med ändring den 14 januari 1909) och i Thurgau (lag den 12 mars 1906). — Beträffande övriga europeiska länder har tillfälle icke varit att göra en närmare undersökning. Någon speciallagstiftning särskilt på detta område torde ej finnas, men i den allmänna skyddslagstiftningen, särskilt den, som gäller för kvinnor och minderåriga, förefinnas antagligen även för nu ifrågavarande personal gällande bestämmelser. I Frankrike är emellertid genom en lag av den 13 juli 1906 hotell-, restaurang- och kafépersonalen tillförsäkrad en dags ledighet i varje vecka, och enligt en uppgift skulle där för denna personal även stadgats en normalarbetsdag av 10 timmar. En italiensk lag av den 7 juli 1907 lämnar enahanda föreskrift som nämnda franska lag.

Vid riksdagen 1911 framburos två motioner till förmån för undersökning och lagstiftning om ifrågavarande yrkesklassers arbetsförhållanden. De väckte, som var att vänta, allmänt gillande från dem det gällde, och vid ett möte den 12 mars 1911 mellan omkring 250 personer, tillhörande restaurangbetjäningen, antogo dessa en resolution, däri uttalades den livligaste sympati för motionerna och »påyrkades åtgärder för ordnade arbetsförhållanden inom denna bransch, som nu i flera avseenden äro synnerligen klandervärda». Motionerna biföllos av Andra kammaren utan votering, men avslogos av den Första med 97 röster mot 32. År 1912 upprepades förslaget, som även då bifölls av Andra kammaren utan votering, men avslogs av den första med 75 röster mot 58.

Då förslaget nu för tredje gången återupprepas, sker det i den förvisning, att den stigande minoritetssiffran i Första kammaren till förmån för förslaget skall en gång bliva majoritet. Till stöd för denna förvisning åberopas följande i Stockholms Dagblad för den 6 december

influten framställning från dess skåneredaktion, som återgivits under rubrikerna »Serveringsflickornas lott, en social företeelse med mörk bakgrund»:

»Ånå en strejk av serveringsflickor i Skåne. I somras var det i Båstad på restaurangen Pershög, nu är det på Hotell Tor i Ängelholm. I båda fallen har det gällt en helt obetydlig personal, som omedelbart kunnat ersättas, och från restauratorhåll har man nog också ansett det hela tämligen bagatellartat. Även den stora allmänheten har väl snarast dragit på munnen, när man hört, att några serveringsflickor givit sig till att strejka. Ty skämtet sammanhänger gärna med begreppet serveringsflicka, och där hon går bland de dukade borden eller i det rökiga schweizeriet ingår ju i hennes funktion lika mycket att vara ett medium för skämtet som att servera.

Högt få bland allmänheten känna emellertid till den mörka bakgrund, mot vilken denna hennes livsuppgift tecknar sig. Serveringsflickorna ha en helt annan ställning än kyparkåren, som i regel är avlönad och förstått att socialt höja sig i avsevärd grad. I stället är den kvinnliga betjäningen utsatt för alla tänkbara avbränningar. Det finns restauranger, som kunna namngivas, där de serverande själva nödgas hålla borden med blommor, avlöna den s. k. smörgåsnisse, betala rengöringsarbeten, därtill betala s. k. glaspengar varje dag, upp till en krona, och slutligen betala den servis, som skadas, enligt högsta pris. På ett och annat ställe har servitrisen även att erlægga procent på sin dagskassa, och överallt får hon stå den ekonomiska risken för obetald förtäring. Bostad måste de oftast hålla sig själva, och dessutom har principalen mycket dyrbara krav på hennes klädsel och frisering, ehuru detta visst icke alltid är i den svenska kafépublikens smak. Benägenheten hos principalerna att intaga för stor personal bidrager till att göra servitrisernas förtjänster minimala, och allmänheten har i det stora hela felaktiga föreställningar om deras inkomster.

Och om de verkligen skulle komma upp till någon avsevärd förtjänst, borde väl detta vara dem väl unnat, ty denna förtjänst har uppnåtts under en arbetsdag, som i många fall utan avbrott uppgår till 16 à 17 timmar.

Arbetstiden inom restaurangyrket är en sak för sig och förtjänar nog att diskuteras. Ett minst lika betydelsefullt kapitel är emellertid rekryteringen. Det är icke som inom kyparkåren, där långvarig tjänst utbildar allt bättre servitörer, utan beträffande serveringsflickorna ser man helst till utseendet, och en flicka, som råkat bli litet till åren, men kan vara mönstergill i sitt arbete, får stryka på foten för en nykomling i yrket, som ej har en aning om servering, men har av arbetet ännu ofördärvade rosor på kinden. I Stockholm synes det hända mera sällan, att man avskedar en flicka för att hon blivit något äldre, ty flerstädes ser man där flickor i medelåldern, och särskilt gäller detta de mera förstklassiga ställena, där det ej får klicka med serveringen. Emellertid tillkom just strejken i Ängelholm av dylik anledning. Innehavaren önskade unga vackra flickor i stället för de gamla, som dock lära ha gjort sig mycket omtyckta av publiken. Det började med avskedandet av den äldsta, vilken var omkring 35 år och varit i hotellets tjänst ett tiotal år. Alla hennes kamrater togo dock parti, och så hade man strejken — naturligtvis resultatlös.

Det är för övrigt ej en tillfällighet, att de här omnämnda strejkerna utbrutit i Skåne, ty just i Skåne lära förhållandena vara sämst för den kvinnliga serveringspersonalen.

Serveringsflickornas ställning torde snart nog komma under diskussion. Enligt vad det förspörjes, lär i kvinnokretsar här i södra Sverige frågan vara livligt under debatt och Malmö kvinnoklubb är betänkt på att redan till nästa månadssammanträde upptaga frågan till behandling. Att här är mycket, som behöver belysas, är påtagligt, och varje socialt intresserad bör väl för övrigt med tillfredsställelse se, att något åtgöres för att undanröja missförhållanden, som varken äro vårt land eller den svenska kvinnan värdiga.»

För tydlighetens skull bör kanske konditorirörelsen särskilt omnämnas vid sidan av kaférörelse, vilket ej skett i de föregående förslagen, men iakttagits i nedannämnda hemställan. Enligt sakkunnigs uppgift lär arbetstiden för serveringspersonalen i konditorirörelse här i huvudstaden vara synnerligen betungande, på ett ställe varar den exempelvis mellan kl. 7 f. m. till kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m., dock med $1\frac{1}{2}$ timmes middagsrast och med ledighet merendels två kvällar i veckan och var tredje söndag. Därtill förekommer ofta här som annorstädes, att betjäningen under denna långa tid är förbjuden att sitta, vilket är särdeles hälsovådligt särskilt för den kvinnliga betjäningen.»

*Utskottets
yttrande.*

Den fråga, motionen avser, förevar, såsom motionären erinrat, vid både 1911 och 1912 års riksdagar. Förstnämnda år hemställdes i tvenne inom Andra kammaren väckta motioner, *i den ena*, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående inom handels-, restaurang-, kafé- och hotellrörelsen i landet anställda biträdens och arbetares arbetstid samt därpå inkomma till Riksdagen med förslag till en sådan reglering genom lag av arbetstiden inom denna bransch, som för beredande av skydd mot sanitära och andra vådor, förorsakade av lång arbetstid och andra förhållanden, kunde vara av behovet påkallat, och *i den andra*, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta en undersökning om bland annat restaurang- och kafépersonalens och i synnerhet kökspersonalens arbetstid och arbetslokaler samt därefter framlägga de lagförslag, vartill dessa utredningar kunde föranleda. Båda motionerna blevo av lagutskottet avstyrkta, varemot fyra av utskottets ledamöter i avgiven reservation yrkade, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville verkställa en undersökning rörande personalens i hotell-, restaurang- och kaférörelse arbetstid och arbetsförhållanden samt, därest undersökningen därtill föranledde, framlägga förslag till lagbestämmelser för undanröjande av de missförhållanden, som förefunnos. Vid

ärendets behandling i kamrarna biföll Andra kammaren utan votering reservanternas yrkande, under det Första kammaren avslog motionerna.

Nyssberörda, av Andra kammaren godkända yrkande framställdes å nyo vid 1912 års riksdag i en inom nämnda kammare väckt motion. Det särskilda utskott, till vilket motionen hänvisades, tillstyrkte i huvudsak densamma, men då kamrarna även denna gång stannade i olika beslut, hade frågan å nyo förfallit.

Motionärens hemställan i nu förevarande motion är likalydande med förenämnda, av reservanterna inom 1911 års lagutskott framställda yrkande, allenast med den skillnad, att konditorirörelse i motionen upptagits såsom en särskild yrkesgren vid sidan av de övriga.

Till stöd för berörda, vid 1911 års riksdag framställda yrkande hade reservanterna bland annat anfört:

»Inom ingen yrkesgren av större betydighet torde arbetstiden vara så ojämn och så oreglerad som inom hotell-, restaurang- och kafé-rörelsen. För en del av den i dylik rörelse anställda personalen torde visserligen vederbörande arbetsgivare sökt — — i någon mån sörja för en nödortfölig vila från arbetet. Men för de allra flesta av den personal, varom här är fråga, torde arbetstiden uppgå till en för deras liv och hälsa i hög grad farlig omfattning. Härtill kommer, att arbetet är i synnerligen stor grad nattarbete, och att kvinnor i stort antal och även ett ej ringa antal minderåriga äro i detta slags rörelse anställda.

Det synes därför vara en viktig uppgift för den sociala lagstiftningen att beakta dessa företeelser och, i den mån det kan ske, införa ordnade och för den till antal betydande arbetspersonal, inbegripet kökspersonalen, som här är i fråga, drägliga förhållanden. I all synnerhet synes det av vikt att med avseende å de minderåriga, d. v. s. personer under 18 år, undersöka, i vad mån särskilda bestämmelser äro behöfliga utöver de mycket allmänna, som givas i gällande näringslagstiftning eller innehållas i den s. k. yrkesfarekommitténs förslag.»

Det torde vara otvivelaktigt, att avsevärda missförhållanden i sålunda angivna hänseenden inom samtliga de i motionen berörda yrkesgrenar förefinnas. Visserligen växla de villkor, under vilka den i denna rörelse anställda personalen arbetar, högst väsentligt å olika orter och ställen, men det torde numera vara allmänt erkänt, att för en stor del av ifrågavarande personal arbetstiden är så lång och arbetsförhållandena i övrigt sådana, att personalens hälsa därigenom i hög grad äventyras. Särskilt synes inom dessa yrken faran av en oskäligt lång arbetstid vara så mycket större, som arbetet ofta måste utföras i olämpliga och

osunda lokaler. Då härtill kommer, att, såsom i ovanberörda reservation framhålles, kvinnor och barn i stor utsträckning användas i arbetet inom dessa yrken, synes det vara synnerligen angeläget, att den ifrågasvarande personalens arbetsförhållanden bliva föremål för utredning och att åtgärder på lagstiftningens väg utan uppskov vidtagas för de anmärkta missförhållandenas avhjälpan. Visserligen torde vid en dylik lagstiftning svårigheter möta med hänsyn till de berörda missförhållandenas nära samband med själva arbetets natur och beskaffenhet, men att dessa svårigheter icke äro oöverbanneliga torde tydligt framgå av erfarenheterna i detta hänseende i utlandet, där man flestades, till synes med gott resultat, sökt genom lagstiftning reglera hithörande förhållanden. Såsom motionären framhållit, äger särskilt Tyskland en detaljerad lagstiftning på detta område.

Några dylika specialbestämmelser finnas, som bekant, icke hos oss. Däremot innehållas i lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912, vilken lag äger tillämpning jämväl å sådan rörelse, som här är i fråga, vissa allmänna föreskrifter rörande åtgärder till förekommande av ohälsa i arbetet. Sålunda stadgas i lagens 3 §, bland annat, att arbetsgivare är pliktig iakttaga allt, som i avseende å arbetslokaler, maskiner och redskap eller eljest med hänsyn till arbetets natur skäligen kan anses av nöden för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall och ohälsa i arbetet. I 5 § givas föreskrifter om arbetslokalers beskaffenhet i avseende å luftutrymme, ventilering m. m. ävensom om arbetstidens inskränkning för arbetare i särskilt hälsofarlig sysselsättning och om söndagsvila. Därjämte är i 10 § föreskrivet, att arbetsgivare ej får använda minderårig i arbetet på sådant sätt, att det kan anses medföra fara för överansträngning eller annan menlig inverkan på den minderåriges hälsa eller kroppsutveckling.

Om ock dessa allmänna föreskrifter i viss mån avse att avhjälpa inom förevarande rörelse förefintliga missförhållanden, torde de dock vara alltför allmänt avfattade, för att med stöd av desamma ett effektivt ingripande skulle kunna äga rum.

Däremot torde de ifrågasvarande förhållandena i någon mån kunna regleras genom de särskilda föreskrifter, som Konungen äger utfärda, då i fråga om visst slag av sysselsättning behov därav yppas, antingen för tillämpningen av ovannämnda bestämmelser i 3 §, eller då minderårigs användande finnes medföra synnerlig fara i något avseende, som omnämnes i 10 §, eller då kvinnas användande i dylik sysselsättning är för henne synnerligen ansträngande eller hälsofarligt

(§§ 7, 17 och 21). Även om emellertid på denna väg åtskilligt skulle kunna göras, kan det dock icke antagas, att på grund av dessa bestämmelser så omfattande lagstiftningsåtgärder skulle kunna vidtagas, som för de inom förevarande yrken överklagade olägenheternas avlägsnande äro nödiga och i motionen, med åberopande av Tysklands föredöme, påfordras. Särskilt lära nödiga bestämmelser till arbetstidens reglering icke i erforderlig omfattning kunna av Konungen utfärdas.

På grund av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa undersökning rörande personalens i hotell-, restaurang-, kafé- och därmed jämförlig rörelse arbetstid och arbetsförhållanden samt, i den mån undersökningen därtill föranleder, för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser för undanröjande av de missförhållanden, som må förefinnas.

Stockholm den 12 mars 1913.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservation

av herrar *af Ekenstam*, *Trana*, *Gezelius*, greve *Lagerbjelke*, greve *Spens*, *Petersson* i Lidingö villastad och *Johansson* i Mellbyn, som ansett, att utskottet bort hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Till stöd härför har herr *Petersson* i Lidingö villastad anfört:

»Enligt min uppfattning kan den i fjor antagna lagen om arbetarskydd icke utan vidare avvisas såsom otillräcklig för åstadkommande av
Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 9 saml. 15 häft. (Nr 15.) 2

ordnade och tillfredsställande arbetsförhållanden inom de yrken, om vilka det här är fråga. Att de sanitära vådorna kunna på denna väg undanröjas, synes mig ställt utom allt tvivel. § 3 innehåller en generell bestämmelse om arbetsgivares skyldighet att iakttaga allt, som skäligen kan anses av nöden för att skydda arbetarne mot ohälsa i arbetet. Enligt 10 § må minderårig icke i arbete användas på sådant sätt, att fara för överansträngning eller annan menlig inverkan på den minderåriges hälsa eller kroppsutveckling kan uppstå. Bestämmelsen i 21 § skyddar kvinna för sysselsättning, som finnes vara för henne synnerligen ansträngande eller hälsofarlig. Och de närmare bestämmelser, som krävas för att i särskilda fall genomföra dessa lagbud, äger Konungen att i administrativ väg utfärda. Den från innevarande års början i verksamhet trädde socialstyrelsen har i sin instruktion sig anbefallt att handlägga bland annat ärenden angående arbetarskydd, att med uppmärksamhet följa företeelserna på detta område samt att vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder, som styrelsen finner påkallade.

Det synes mig fördenskull önskvärt, att verkningarna av den nya lagen få framträda, innan Riksdagen hos Kungl. Maj:t begärt ytterligare lagstiftningsåtgärder. Dessa måste givetvis gå utöver vad lagen om arbetarskydd innehåller. Vad man åsyftar är också en mera ingripande reglering av arbetsförhållandena på nu ifrågavarande områden särskilt i fråga om arbetstidens längd, en reglering, som utgår från andra synpunkter än dem att skydda arbetarna för överansträngning och ohälsa i arbetet. Men en dylik reglering kan understundom bliva ganska otillfredsställande och menlig just för dem, vilkas bästa man vill tillgodose. Det är därför av största vikt, att den icke företages, innan fullgiltiga skäl för densamma föreligga; och härom kan man enligt min mening icke döma, innan sig visat, vad lagen om arbetarskydd åstadkommer.»